

DAFTAR PUSTAKA

Arsip

Jaarverslag van de Landskoepokinrichting en Vijftiende Jaarverslag van het Instituut Pasteur te Weltevreden over 1911.

Jaarverslag van de Landskoepokinrichting en het Instituut Pasteur te Weltevreden over 1913.

Jaarverslag van de Landskoepokinrichting en het Instituut Pasteur te Weltevreden over 1914.

Jaarverslag van de Landskoepokinrichting en het Instituut Pasteur te Weltevreden over 1915.

Jaarverslag van de Landskoepokinrichting en het Instituut Pasteur te Weltevreden over 1916.

Jaarverslag van de Landskoepokinrichting en het Instituut Pasteur te Weltevreden over 1917.

Jaarverslag van de Landskoepokinrichting en het Instituut Pasteur te Weltevreden over 1918.

Jaarverslag van de Landskoepokinrichting en het Instituut Pasteur te Weltevreden over 1919.

Jaarverslag van de Landskoepokinrichting en het Instituut Pasteur te Weltevreden over het jaar 1920.

Jaarverslag van de Landskoepokinrichting en het Instituut Pasteur te Weltevreden over het jaar 1921.

Jaarverslag van de Landskoepokinrichting en het Instituut Pasteur te Weltevreden over het jaar 1922.

Jaarverslag van de Landskoepokinrichting en het Instituut Pasteur te Bandoeng over het jaar 1923.

Jaarverslag van de Landskoepokinrichting en het Instituut Pasteur te Bandoeng over het jaar 1924.

Jaarverslag van de Landskoepokinrichting en het Instituut Pasteur te Bandoeng over het jaar 1925.

- L.Kirschener, "De Landskoepokinrichting en het Instituut Pasteur 1890-1935", dalam *Feestbundel 1936*.
- L. Otten, "Landskoepokinrichting en het Instituut Pasteur 1891-1942", dalam *Geneeskundig Tijdschrift voor Nederlandsch-Indie*, Deel 82, Afl. 5, 3 Februari 1942.
- Negentiende Jaarverslag van de Landskoepokinrichting en Vijftiende Jaarverslag van het Instituut Pasteur te Weltevreden over 1909.
- Twaalfde Jaarverslag van de Landskoepokinrichting en Achtse Jaarverslag van het Instituut Pasteur te Weltevreden over 1902.
- Uittreksel uit het Verslag over den Burgerlijken Geneeskundigen Dienst van 1911 t/m 1918.
- Vierde Jaarverslag van het Parc Vaccinogene te Weltevreden 1894.
- Vijfde Jaarverslag van het Parc Vaccinogene te Weltevreden 1895.
- Zesde Jaarverslag van het Parc Vaccinogene te Weltevreden 1896.
- Zeventiende Jaarverslag van de Landskoepokinrichting en Dertiende Jaarverslag van het Instituut Pasteur te Weltevreden over 1907.

Buku

- A.A. Loedin, 2005. *Sejarah Kedokteran di Bumi Indonesia*. Jakarta: Pustaka Utama Grafiti.
- Bergen, Leo van. 2018. *Uncertainty, Anxiety, Frugality: Dealing with Leprosy in the Dutch East Indies, 1816-1942*. Singapura: NUS Press.
- Boomgard, Peter. 1987. "Morbidity and Mortality in Java, 1820-1880: Changing Pattern of Disease and Death" dalam Norman G. Owen (ed.), *Death and Disease in Southeast Asia: Explorations in Social, Medical, and Demographic History*. Singapore: Oxford University Press.
- Doornum, Gerard van., Helvoort, Ton van., dan Sankaran, Nareeja. 2020. *A History of Medical Virology in The Netherlands*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Graaf, Beatrice de., Kan, Alex Rinooy., dan Molenaar, Henk. 2017. *The Dutch National Research Agenda in Perspective: A Reflection on Research and Science Policy in Practice*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

- Harper, Tim., dan Amrith, Sunil S. 2014. *Histories of Health in Southeast Asia: Perspectives on the Long Twentieth Century*. Indiana: Indiana University Press.
- Hesselink, Liesbeth. 2011. *Healers on the Colonial Market: Native Doctors and Midwives in the Dutch East Indies*. Leiden: KITLV Press.
- Holmberg, Christine., Blume, Stuart., dan Greenough, Paul. 2017. *The Politics of Vaccination: A Global History*. Manchester: Manchester University Press.
- J. S. Furnivall. 1956. *Colonial Policy and Practice: A Comparative Study of Burma and Netherlands India*. New York: New York University Press.
- Kuntowijoyo. 2013. *Pengantar Ilmu Sejarah*. Yogyakarta: Tiara Wacana.
- Monnais, Laurance Monnais., dan Cook, Harold J. (2012). *Global Movement, Local Concerns: Medicine and Health in Southeast Asia*. Singapura: NUS Press.
- Plotkin, Stanley A (ed.). 2011. *History of Vaccine Development*. New York: Springer Science+Business Media.
- Pols, Hans. 2018. *Nurturing Indonesia: Medicine and Decolonisation in the Dutch East Indies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Priyanto Wibowo., dkk. 2009. *Yang Terlupakan: Pandemi Influenza 1918 di Hindia Belanda*. Depok: Departemen Sejarah Fakultas Ilmu Pengetahuan Budaya Universitas Indonesia, bekerja sama dengan UNICEF Indonesia dan KOMNAS FBPI.
- Ravando. 2020. *Perang Melawan Influenza: Pandemi Flu Spanyol di Indonesia Masa Kolonial, 1918-1919*. Jakarta: Penerbit Buku Kompas.
- Restu Gunawan. 2005. "Wabah Pes di Jawa 1915-1925", dalam *Sejarah dan Dialog dan Peradaban: Persembahkan 70 tahun Prof. Dr. Taufik Abdullah*. Jakarta: Yayasan Obor Indonesia.
- Shoute, D. 1937. *Occidental Therapeutics in the Netherlands East Indies during Three Countries of Netherlands Settelement*. Batavia: Netherlands Indies Public Health Service.

- Aditya Susilo., dkk. 2020. Coronavirus Disease 2019: Tinjauan Literatur Terkini. *Jurnal Penyakit Dalam Indonesia*, Vol. 7, No. 1. Diakses melalui www.jurnalpenyakitdalam.ui.ac.id.
- Anderson, Warwick., dan Pols,Hans. 2012. Scientific Patriotism: Medical Science and National Self-fashioning in Southeast Asia. *Comparative Studies in Society and History*. Vol. 54, No. 1. Diakses melalui www.jstor.org.
- Baha'uddin. 2006. Dari Mantri Hingga Dokter Jawa: Studi kebijakan Pemerintah Kolonial Dalam Penanganan Penyakit Cacar di Jawa Abad XIX - XX. . *Humaniora* Vol. 18, No. 3. Diakses melalui www.jurnal.ugm.ac.id.
- _____. 2000. Pelayanan Kesehatan Masyarakat Pada Masa Kolonial. *Lembaran Sejarah* Vol.2, No. 2. Diakses melalui www.jurnal.ugm.ac.id.
- Blume, Stuart., dan Geesink, Ingrid. 2000. A Brief History of Polio Vaccines. *Science New Series*, Vol. 288, No. 5471. Diakses melalui www.jstor.org.
- Boomgard, Peter. 2003. "Smallpox, vaccination, and the Pax Neerlandica: Indonesia, 1550-1930". Dalam *Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde*. Vol. 159, No. Diakses melalui www.jstor.org.
- Chakrabarti, Pratik. 2010. ""Living versus Dead": The Pasteurian Paradigm and Imperial Vaccine Research". Dalam *Bulletin of the History Medicine*, Vol. 84, No.3. Diakses melalui www.jstor.org.
- Chalumeau, Herve P. 1994. Vaccine Manufacture at the Time of a Pandemic Influenza. *European Journal of Epidemiology* Vol. 10, No. 4. Diakses melalui www.jstor.org.
- Chandra, Siddharth. 2013. "Mortality from the influenza pandemic of 1918-1919 in Indonesia". Dalam *Population Studies*. Vol. 67, No. 2. Diakses melalui www.jstor.org.
- Fenner, Frank. 1987. "Smallpox in Southeast Asia". Dalam *Crossroads: An Interdisciplinary Journal of Southeast Asian Studies*, Vol. 3, No. 2/3. Diakses melalui www.jstor.org.
- Irawan Imam dan Alfons Labisch. 2006. "Species Sanitation of Malaria in the Netherlands East Indies (1913-1942) -an example of applied medical history?". Dalam *Medizinhistorisches Journal*, Bd. 41, H. 3/4. Diakses melalui www.jstor.org.
- Meyer, Phelippe. 1975. Institut Pasteur: Private or State Institute?. *British Medical Journal*, Vol. 1, No. 5953. Diakses melalui www.jstor.org.

Neelakantan.Vivek. 2010. "Eradicating Smallpox in Indonesia: The Archipelagic Challenge". Dalam *Health and History*, Vol. 12, No. 1. Diakses melalui www.jstor.org.

_____. 2013. "The Indonesianization of Social Medicine". Dalam *Lembaran Sejarah*, Vol. 10, No. 1. Diakses melalui www.jurnal.ugm.ac.id.

Ochsendorf, Frank. 2018. "Colonial Corporate Social Responsibility: Company Healthcare in Java, East Sumatra, Belitung, 1910-1940". Dalam *Lembaran Sejarah*, Vol.14, No. 1. Diakses melalui www.jurnal.ugm.ac.id.

Ward, Michael P. 2014. "Rabies in the Dutch East Indies a Century ago - A Spatio-Temporal Case Study in Disease Emergence", *Preventive Veterinary Medicine*, Vol. 114 No. 1. Diakses melalui www.elsevier.com.

Yuliana. 2020. "Corona Virus Disease (COVID-19): Sebuah Tinjauan Literatur", *Wellness and Healthy Magazine*, Vol. 2, No. 1. Diakses melalui www.wellness.journalpress.id.

SKRIPSI, TESIS, DESERTASI

Syefri Luwis. "Pemberantasan Penyakit Pes di Malang 1911-1916". *Skripsi S-1*. Jurusan Sejarah, Fakultas Ilmu Pengetahuan Budaya, Universitas Indonesia.

Sun, Bob Z. 2004. "Medical as Colonial Enterprise: The Founding of the Pasteur Institut of Saigon 1891". *Thesis S-2*. Departement of History. Columbia University in the City of New York.

WEBSITE

<https://www.aaps.ca/blog/prophylactic-vs-therapeutic-vaccines-explained-for-students-in-pharmaceutical-courses>

<https://www.alodokter.com/vaksin-influenza-kenali-manfaat-hingga-efek-sampingnya>

<https://www.cdc.gov/vaccines/vpd/mening/index.html>

<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/hermetic>.

<https://www.britannica.com/biography/Clemens-Freiherr-von-Pirquet>

UNIVERSITAS
GADJAH MADA

PENELITIAN DAN PRODUKSI VAKSIN DI HINDIA BELANDA 1896-1942

ARSYA WAHYU PRATAMA, Baha'uddin, M. Hum.

Universitas Gadjah Mada, 2021 | Diunduh dari <http://etd.repository.ugm.ac.id/>

https://www.health.qld.gov.au/_data/assets/pdf_file/0028/638218/tb-testing-indonesian.pdf

<https://www.idai.or.id/artikel/klinik/imunisasi/sekilas-vaksin-pneumokokus>

<https://kbbi.web.id/transpor>.

<https://kbbi.web.id/lanset> .

<https://lifepack.id/ulkus-mole/>

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3723573/>

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5955446/>

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK333413/>